

Overlevingskunst

tekst: Anita Verheggen
fotografie: Minke Faber

‘Geen moeilijker beroep om in te slagen dan dat van kunstenaar en geen moeilijkere markt dan de kunstmarkt.’ Dat betoogt kunsteconoom Pim van Klink in zijn onlangs verschenen boek: *De bijzondere economie van het kunstenaarschap*. ‘Als de overheid kunstenaars werkelijk wil ondersteunen, moet het roer radicaal om.’

Ooit was Pim van Klink drummer in een band en kreeg hij de taak om voor optredens te zorgen. ‘Dat was een *hell of a job*, je moest er hard voor werken onder heel moeilijke omstandigheden. Per saldo moest je er geld op toelagen om te mogen optreden en dat deden we omdat we dat optreden zo graag wilden. Ik studeerde toen al economie en vroeg me af hoe het mogelijk was dat ons optreden voor andere mensen geld opleverde (de zaaleigenaar, de impresario, de verhuurder van spullen) maar de band, waar het allemaal om draaide, geld mee moest brengen. Dat vraagstuk heeft me mijn hele leven geboeid. Het is een merkwaardige discrepantie.’ Van Klink studeerde af op het onderwerp. Omdat kunstenaars economisch kwetsbaar zijn was hij een groot voorstander van meer overheidssteun voor de kunsten. In de 80-er jaren werd hij hoofd Financiën van de Directie Kunsten bij het Ministerie van WVC en stak veel energie in het verhogen van het kunstbudget. ‘Tegelijkertijd nam de publieke belangstelling voor de kunsten af. Er werd veel geld gestopt in kunstvormen

waar weinig belangstelling voor was. Het was de tijd van de experimenten. Een toneelstuk van Wim T. Schippers met 7 herdershonden wekte tegelijkertijd hilariteit en ergernis op. Het zette kwaad bloed onder een brede bevolkingsgroep over de besteding van de kunstsubsidiebudgetten.’ In de loop der jaren vervulde Van Klink diverse bestuursfuncties in de cultuursector, was onder meer directeur van de Oosterpoort in Groningen en interim-directeur van het Residentie Orkest. ‘Ik zag dat instellingen veel energie staken in het krijgen van subsidie; meer dan zou moeten want ik vind dat ze hun tijd vooral moeten besteden aan het maken van kunst en dat overbrengen aan het publiek. Meer subsidie leidt blijkbaar tot gedrag dat er op is gericht om nog meer subsidie te krijgen terwijl kunst juist het publiek ervan moet overtuigen dat het waarde heeft.’

A-typische markt

In het kader van het topsectorenbeleid deed Van Klink bij de universiteit van Tilburg onderzoek naar de werking van de kunstmarkt. Hij concludeerde

Als de loopbaan van een kunstenaar ondersteund wordt, schep je de mogelijkheden dat bijzondere dingen gemaakt kunnen worden, maar accepteer je ook dat het eens een tijdje minder kan gaan

dat deze markt niet voldoet aan de economische wetmatigheden die je bij andere markten tegenkomt. 'De economische theorie gaat uit van een calculerend persoon die zijn arbeid inzet voor werk waar hij voldoende inkomen uit haalt om zijn consumptiebehoefte te kunnen bevredigen. Als zijn arbeid in de ene sector te weinig opbrengt, gaat hij naar een andere sector.

Bij kunstenaars is dat helemaal niet zo, zij laten zich leiden door artistieke prikkels en willen vooral creëren. Kunstenaars blijven actief op de kunstmarkt ook al verdienen ze er niets mee. Dat veroorzaakt een permanent overaanbod waardoor de prijs die een kunstenaar voor zijn product kan vragen ook permanent onder druk staat. Daarom laten alle statistieken zien dat kunstenaars qua inkomen achterblijven bij andere beroepsgroepen. Ook aan de vraagzijde wijkt de kunstmarkt af van andere markten. Kunst is geen basale behoefte. Iedereen heeft behoefte aan eten en drinken, maar dat geldt niet voor kunst. Dus je moet die basale behoeften al bevredigd hebben en over een bepaalde bagage beschikken voordat je als consument aan kunst toekomt. Al deze zaken bij elkaar opgeteld maakt het beroep van kunstenaar het

moelijkste beroep om economisch in te slagen.'

Het geheim van succes

In zijn boek *De bijzondere economie van het kunstenaarschap* beschrijft Van Klink de carrières van kunstenaars die duurzaam succesvol zijn op die wonderlijke kunstmarkt.

Welke kenmerken hebben de succesvolle kunstenaars die jij hebt onderzocht met elkaar gemeen?

Alle kunstenaars hebben artistieke kwaliteit, daar ga ik als econoom van uit. De vijf kunstenaars die ik heb geselecteerd hebben hun succes min of meer op eigen kracht behaald maar het zijn geen solisten. Ze hebben een intensieve samenwerking met anderen, met managers, andere kunstenaars en producenten. Alleen hebben ze de regie wel in eigen hand genomen; sommigen al heel vroeg in hun carrière zoals Arnon Grunberg en Herman van Veen. Anderen door schade en schande pas veel later zoals de Golden Earring. Verder spelen persoonlijke eigenschappen een rol: je moet over een bepaalde mate van stabiliteit beschikken. Anders is er een kans dat je naast je schoenen gaat lopen als je succes hebt of gek gedrag gaat vertonen waar

mee je je eigen carrière onderuit haalt. Je moet verbeeldingskracht hebben om jezelf als een geslaagd kunstenaar te zien en daar een authentieke rol in te kunnen aannemen. Een artiest als Jett Rebel heeft die verbeeldingskracht; hij ziet zichzelf echt als popster en durft zich zo te presenteren. Dat is een belangrijke eigenschap. Er wordt altijd maar verondersteld dat kunstenaars intuïtief te werk gaan maar uit het onderzoek blijkt dat de succesvolle kunstenaars allemaal in 4-5 jarenplannen denken; dat is heel opmerkelijk. Ze stellen zichzelf een doel en hebben een plan om er te komen. Bij de Golden Earring zie je echt strategische beleidsontwikkeling zonder dat ze zich dat zelf zo bewust zijn; op basis van omgevingsfactoren maken ze een plan met een doelstelling en een plan van aanpak hoe ze dat willen bereiken. Bij Paul Verhoeven gaat het net zo. Bij hem zie je een mooie planmatige cyclus. Telkens als het minder met hem gaat, is hij goed in staat om de afweging te maken: 'Wat moet ik doen om aan het werk te blijven?' Hij heeft wel eens de uitspraak gedaan: 'Ik heb niet de films gemaakt die ik wilde maken maar die ik kon maken.' Dat is zo'n fabuleus inzicht in de positie van de kunstenaar. Zeker in een omgeving die zo'n kapitaalintensieve dominantie heeft als de film. Hij zorgt ervoor dat hij als ambachtsman voldoende vliegreuen maakt zodat hij altijd kan terugvallen op zijn vakbekwaamheid.

Maar het maken van vliegreuen wordt tegenwoordig veel misbruikt door subsidiënten en podiumprogrammeurs. Popmusici mogen vliegreuen maken in het clubcircuit en moeten verder niet zeuren over een fatsoenlijke gage...

- ingezonden mededeling -

Heeft U speelproblemen, vermoeidheidsklachten of pijn?

Dispokinesis = het vrij kunnen beschikken over houding en beweging. Ontwikkeld door een musicus voor musici.

Meer informatie:
Dianne Bolte
Dispokinesispraktijk:

tel. 026 445 34 84
Zie ook: www.dispokinesis.nl

De jongste kunstvorm heeft het altijd het moeilijkst. Naarmate een kunstvorm ouder is vindt men inkomenseisen acceptabeler. Maar naast een economische verklaring speelt hier nog een andere factor mee: het romantisch beeld van de kunstenaar. Er bestaat nog steeds het idee dat iemand pas een echte kunstenaar is als hij aan de bedelstaf is.

Het is buitengewoon frustrerend dat deze beelden misbruikt worden ten opzichte van jonge kunstvormen want daardoor gaan kunstenaars er zelf ook nog in geloven. Het is toch ont-hutsend dat die jongens van popgroep De Staat zich bijna schamen voor het feit dat ze subsidie krijgen terwijl ze nota bene nog bijbanen hebben om fatsoenlijk in hun levensonderhoud te kunnen voorzien.

Kunstenaarsbeleid

Jij pleit voor een andere manier van subsidiëren door de overheid. Wat zou er moeten veranderen?

Nu leggen we in ons kunstbeleid erg de nadruk op de prestaties van kunstenaars. Die worden beloond en zelfs de plannen worden beloond. Maar die prestaties zijn maar een uitingsvorm. Eigenlijk zou de loopbaan van een kunstenaar ondersteund moeten worden. Dan schep je de mogelijkheden dat die bijzondere dingen gemaakt kunnen worden, maar accepteer je ook dat het eens een tijdje minder kan gaan. Ik ben daarom een voorstander van meer kunstenaarsbeleid in plaats van kunstbeleid. Ik pleit voor een herinvoering van de WWIK als een soort basisinkomen. Deze uitkering (70% van een bijstandsuitkering) biedt kunstenaars een bepaalde zekerheid maar stimuleert ze ook om marktgericht te werken want het basisinkomen is zo laag dat je er niet van kunt leven. Iedereen die beweert dat de WWIK een privilege is kraamt onzin uit. Alleen kunstenaars kiezen daarvoor omdat ze niet voor geld kiezen.

CV Pim van Klink Geboren in 1952 in Den Haag

Jaren '70: studeert economie.

Jaren '80: hoofd Financiën Kunsten, Ministerie van WVC.

Vervolgens directeur Stadsschouwburg en De Oosterpoort in Groningen.

Vervult meerdere bestuursfuncties zoals voorzitter VSCD en penningmeester Federatie Kunstenaarsverenigingen.

Vanaf 2000: zelfstandig adviseur en interim-manager bij o.m. Residentie Orkest en Philipszaal.

Promoveert in 2005 aan de RUG.

Aanstelling als gashoogleraar Universiteit Antwerpen.

In 2013: opgenomen in onderzoeksteam Universiteit Tilburg dat i.h.k.v. topsectorenbeleid onderzoek doet naar succesfactoren in de kunst.

In 2016 verschijnt het boek *De bijzondere economie van het kunstenaarschap*.

Sinds 2012: voorzitter van de Federatie Auteursrechtbelangen.

Ze zijn zelfs bereid om een korting op de bijstand te accepteren om van de sollicitatieplicht verlost te worden en in vrijheid te kunnen werken. En de WWIK levert de overheid ook nog een bezuiniging op want anders zaten die kunstenaars waarschijnlijk in de bijstand. In vele opzichten is herinvoering van de WWIK een win-win-winsituatie. Verder kun je een agentschap opzetten om kunstenaars economisch te helpen in die moeilijke markt over-eind te blijven.

Ik ben een beetje huiverig voor een agentschap want in no time tuig je dan weer een heel instituut op waar veel subsidie opgaat aan de

salarissen van de medewerkers terwijl muzikanten er nauwelijks van profiteren.

Ik deel jouw huiver want we hebben in Nederland een traditie van instituten die zichzelf opeens als een doel op zich gaan zien in plaats van hun dienstbare taak centraal te stellen. Dat gevaar moet je onderkennen. Daarom moet zo'n agentschap juist bestierd worden door de partijen waar het om gaat; beroepsverenigingen voor kunstenaars moeten daar dus een substantiële rol in spelen. De taak voor een kunstagentschap is de disbalans in de kunstmarkt zoveel mogelijk op te heffen. Dat kan door bijvoorbeeld aan collectieve reclame te gaan doen (zoals

In het voorjaar organiseert de Ntb een informatieve presentatie en workshop van Pim van Klink over de opbouw van een duurzame kunstenaarscarrière.

vroeger de slogan *Melk Moet*), of door een keurmerk voor kunstenaars in te voeren zoals de Bond voor Ontwerpers BNO nu al doet. Bij iedere fase van een kunstenaarscarrière zijn er verschillende vaardigheden gewenst om goed te kunnen presteren. Zo'n agentschap kan daarin ondersteuning bieden en moet zoveel mogelijk marktkennis verzamelen om de kunstenaars praktisch en marktgericht te ondersteunen. Er moet heel veel deskundigheid zijn om koopkrachtige vraag te genereren voor kunstenaars zoals

Duncan Stutterheim dat heeft gedaan voor de djs. Met dit type deskundigheid in huis fungeert het agentschap als het bruggenhoofd waar de kunstensector behoefte aan heeft.

Waar moet het geld voor zo'n agentschap vandaan komen?

Een agentschap zou door het Ministerie van Economische Zaken moeten worden gefinancierd want het is een economisch gedreven lichaam dat de markt meer in balans moet brengen. De WWIK moet door het Ministerie

van Sociale Zaken worden betaald en het auteursrecht zit nu bij Justitie maar kan wellicht ergens anders worden ondergebracht. Auteurs- en naburig recht is een fundamenteel recht van kunstenaars om een inkomen te verwerven met hun eigen werk maar wordt in Nederland slecht toegepast. Dat moet echt beter en ik verwijs daarbij graag naar hoe daarmee in Engeland en Denemarken wordt omgegaan. Goed kunstenaarsbeleid bestaat uit 3 onderdelen: een basisinkomen, goede wetgeving op het gebied van auteurs- en naburig recht en een agentschap. Het mooiste zou zijn als de kunstwereld daar in aanloop naar een nieuw kabinet in gezamenlijkheid voor zou pleiten. ||

- ingezonden mededeling -

DUTCH - JAZZ elke Dinsdag 22:00 / 23:00 op Sublime FM

foto : Frank de Graaf

foto : Roland van Tulder

Hét radioprogramma waar de Nederlandse jazz centraal staat met Rolf Delfos en Bart Wirtz

Sena

SUBLIME FM